

થરાદ તાલુકાનાં ધાર્મિક સ્થળો : માંગરોળ, થરાદ અને ભડોદર

❖ પ્રસ્તાવના :-

ભારત દેશમાં અને જુદા જુદા પ્રદેશોમાં અલગ અલગ ધર્મોના દેવી-દેવતાઓનાં મંદિરો અને સ્થાનકો આવેલાં છે. ધાર્મિક માન્યતા મુજબ ધાર્મિક સ્થળોની મુલાકાત લેવાથી પવિત્રતા અને ધન્યતા અનુભવાય છે. આવી શ્રદ્ધાને લીધે ધાર્મિક શ્રદ્ધા ધરાવતાં પ્રવાસીઓ ધાર્મિક સ્થળોની મુલાકાત લેતાં હોય છે. આવા પ્રવાસને ધાર્મિક પ્રવાસ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આમ, ધાર્મિક સ્થળોનો પ્રવાસન સ્થળ તરીકે વિકાસ થયો છે. અત્રે બનાસકાંઠા જિલ્લામાં થરાદ તાલુકાનાં ત્રણ ધાર્મિક સ્થળો શેણલ માતાજી - માંગરોળ, નાંણદેવી માતાજી - થરાદ નગર અને પાર્શ્વનાથ ગોડીજીની વરખડી - ભડોદરનો પરિચય મેળવવાનો શુભ આશય છે.

❖ શેણલ માતાનું મંદિર - માંગરોળ

➤ ભૌગોલિક સ્થાન :-

થરાદ તાલુકાના માંગરોળ ગામમાં શેણલ માતાનું જાંબુડા મંદિર આવેલું છે.

➤ તિથિ :-

શેણલ માતાના મંદિરે દર મહિનાની અજવાળી ચૌદસ અને પુનમનો લોકમેળો યોજાય છે.

➤ ઇતિહાસ :-

માંગરોળ ગામે પ્રાચીન સમયનું જાંબુડા શેણલ માતાનું મંદિર આવેલું છે. જેનો ઇતિહાસ ખુબ જ રસપ્રદ છે. લોકવાયકા મુજબ ૭૦૦ વર્ષ પૂર્વે કાઠિયાવાડના વેદા ચારણને શેણબાઈ નામે દિકરી હતાં. શેણબાઈ અને બાળમિત્ર વિજાણંદ બાળવયે લગ્નના વચનથી બંધાયાં હતાં. શેણીની યુવા વય થતાં પિતા વેદાચારણે વિજાણંદને ૯૯૯ નવચાંદરી ભેંસો લાવી આપવાનું કહ્યું. તે અષાઢી બીજ સુધી ભેંસો લાવશે તો શેણીનાં લગ્ન કરાવશે, નહિંતર નહિં. બનવાજોગ બન્યું એવું કે વિજાણંદ અષાઢી બીજના દિવસ સુધી ભેંસ લઈ પહોંચી શક્યો નહિં, પણ શેણી તેની વાટ જોઈ રહી અને મનોમન નક્કી કર્યું કે લગ્ન તો વિજાણંદ સાથે જ કરીશ, નહિંતર હિમાલયમાં હાડ ગાળી નાખીશ. મનોમન નક્કી કરીને શેણીએ હિમાલયની મધરાત્રિએ વાટ પકડી હતી. વિજાણંદ ન મળતાં તે હિમાલય ઉપર હાડ ગાળવા જતાં વચ્ચે ચાલતાં જતાં થરાદ-વાવના ખુશ્કી માર્ગેથી પસાર થતાં માંગરોળ ગામે તળાવની પાળે રાતવાસો કર્યો હતો. શેણીએ સવારમાં ઠાંતણ કરી તેની ચીરી જમીન ઉપર ઉભી કરતાં ત્યાં જાંબુડો ઉગી નીકળ્યો. જે જાંબુડો હાલમાં પણ પૂજાય છે. ત્યાર પછી ત્યાં નાનકડું મંદિર બનાવવામાં આવ્યું, જે શેણી માંથી

શેણલ માતા (સેંધોઈયાં) તરીકે ઓળખાય છે. આ મંદિરે સ્ત્રીઓને "વેહડો" પહેરાય છે. આ ઉપરાંત, સ્ત્રી અને પુરૂષો પોતાનાં મનગમતાં વસ્ત્રો આ મંદિરે આવીને પહેરેતો દુઃખ દુર થતાં હોવાની લોકમાન્યતા છે.

❖ નાંણદેવી (નારણદેવી) માતાજી મંદિર - થરાદ

➤ ભૌગોલિક સ્થાન :-

થરાદ નગરમાં નાંણદેવી માતાજીનું પ્રાચીન સમયનું ભવ્ય મંદિર આવેલું છે.

➤ તિથિ :-

નાંણદેવી માતાજીના મંદિરમાં દર વર્ષે ચૈત્ર સુદ ચૌદસના દિવસે ભાતીગળ લોકમેળો ભરાય છે.

➤ ઇતિહાસ :-

થરાદ નગરમાં નાંણદેવી માતાજીનું ભવ્ય મંદિર આવેલું છે. જૈન ઇતિહાસ મુજબ રાજસ્થાનના ભીનમાલથી કેટલાક પરમાર કુટુંબો સ્થળાંતરણ કરીને નીકળ્યા હતા. માતા આશાપુરાએ સ્વપ્નમાં કહ્યા મુજબ જે જગ્યાએ ગાડાની નાંણ તૂટે તે જગ્યાએ નગર વસાવવું અને માતાજીની સ્થાપના કરવી. ત્યાંથી સ્થળાંતરણ કરીને આવતાં પ્રજા જ્યારે આ પ્રદેશમાં આવી ત્યારે ગાડાની નાંણ તૂટી હોવાથી આજના થરાદ વિસ્તારમાં વિક્રમ સંવત - ૧૦૧ના ચૈત્ર સુદ ચૌદસના દિવસે શિરપુર નગર અને માતાજીની સ્થાપના કરી. ગાડાની નાંણ તૂટી હોવાથી આશાપુરા માતાજી 'નાંણદેવી માતાજી' તરીકે ઓળખાયાં અને પૂજાયાં.

"મારૂં સ્થળ ભીનમાલથી આવતાં ગૂર્જર માંહ,

સ્વપ્ન રચણી આવ્યું, પરમાર ધ્રુવને ત્યાં.

તુજ સાથે રથ જેહ છે, તેનું ત્રુટે નાંણ;

તે સ્થાને મુજ નામથી સ્થિરપુરી કરવી ઠાણ.

તેહિજ રથ લઈ આવતાં, તૂટ્યાં જ્યાં તે નાણ;

સ્થિરપુર નગરી ત્યાં વસી, માત પ્રતાપે જાણ. "

શિરપાલ પરમારના વરદ હસ્તે માતા નાંણદેવીના મંદિરનો શિલાન્યાસ વિક્રમ સંવત ૧૦૧ના ચૈત્ર સુદ ચૌદસના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. આ મંદિરની બાજુમાં વાવનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર થરાદ સ્ટેટના રાજવી ભીમસિંહજી વાઘેલાએ કરાવ્યો હતો.

નાંણદેવી માતાજીના મંદિરે દર વર્ષે ચૈત્ર સુદ ચૌદસના રોજ ભવ્ય ભાતીગળ લોકમેળો ભરાય છે. આ મેળામાં દૂર-દૂરથી ભક્તો નૈવેદ્યમાં માતર (સુખડી) લઈને આવતા હોવાથી 'માતરીયા મેળા' તરીકે પણ ઓળખાય છે. આ ઉપરાંત, પશુઓનો મેળો ભરાતો હતો. હાલમાં તે બંધ થઈ ગયો છે.

❖ ગોડીજી પારસનાથની વરખડી - ભડોદર

'વરખડી તીર્થધામ : હિંદુઓ અને જૈનોનું સંયુક્ત તીર્થધામ'

➤ ભૌગોલિક સ્થાન :-

ભડોદર ગામથી સવપુરા જવાના માર્ગ પર આવેલું છે.

➤ તિથિ :-

વરખડી ધામમાં માગશર વદ દશમ (૧૦) ના રોજ લોકમેળો યોજાય છે.

➤ ઇતિહાસ :-

કલિકાલસર્વજ્ઞ આચાર્ય હેમચન્દ્રાચાર્યે વિક્રમ સંવત ૧૨૨૮માં પાટણમાં ત્રણ પ્રતિમાઓની અંજનશલાકા કરાવી હતી. જેમાં એક પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમા પણ હતી. વર્ષો સુધી પાટણમાં એક શ્રાવકના ત્યાં ભોંયરામાં આ પ્રતિમાઓ પૂજાતી રહી. વિક્રમ સંવત ૧૪૩૨માં શ્રી અભયદેવસુરીના હસ્તે પુનઃ આ પ્રતિમાઓની અંજનશલાકા કરવામાં આવી. આ પ્રતિમાઓને પાટણથી મેઘા શાહ નગર પારકર (સિંધ, પાકિસ્તાન)માં લઈ ગયા. આ પ્રતિમાઓને નગર પારકરથી વિક્રમ સંવત ૧૪૮૨માં ભુદેશર થી ગોડીગામ લઈ જવામાં આવી અને સંવત ૧૫૧૫માં ગોડી પાર્શ્વનાથના જિનાલયમાં પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. આ સમયે ભડોદર ગામમાં સોઢા દરબારો વસતા હતા. આ સોઢા દરબારોને નગર પારકર સાથે સબંધો હોવાથી ત્યાંથી એક મહાત્મા સ્વામીજી ભાડૂતને લઈને અહીં આવે છે. હાલના સ્થાનકે મહાત્મા બેસે છે અને ભાડૂતને સોઢા રાજાને જાણ કરવા મોકલે છે. સોઢા રાજા ભાડૂત સાથે ત્યાં જાય છે, ત્યારે ત્યાં કંકુના પગલાં જોવા મળે છે. આ સ્થાનકે વિક્રમ સંવત ૧૮૯૮માં ચરણ પાદુકા લાવવામાં આવી અને વિક્રમ સંવત ૧૯૨૭ના વૈશાખ વદ તેરસ (૧૩)ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. આ ચરણ પાદુકાની ઉપર ઝાળનું વૃક્ષ હોવાથી વરખડી તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ભડોદર ગામમાં વસવાટ કરતા તત્કાલિન વોહેરા-પારેખ જૈનો મહાત્મા સ્વામીજીના પરચાને લીધે પૂજવા લાગ્યા અને આ સ્થાનકના વિકાસ માટે યોગદાન આપવા લાગ્યા. ભડોદર ગામમાં પાયા (પટેલ) પરિવાર જ્યાં વસવાટ કરે છે ત્યાં સોઢા દરબારો રહેતા હોઈ, તેઓ ભૂમિના દેવ તરીકે મહાત્મા સ્વામીજીને પૂજવા લાગ્યા છે. આ પાર્શ્વનાથ ગોડીજીની વિધિસર પક્ષાલ કેસર પૂજાની શરૂઆત, સાયં આરતી અને મંગળ દિવાની શરૂઆત તા. ૨૨-૧૦-૧૯૯૫થી પૂજારી શ્રી ગણપતભાઈ ભગાભાઈ પુરોહિત (સવપુરા) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

➤ વરખડીમાં ચાલતી સેવાકીય પ્રવૃત્તિઓ :-

વરખડીમાં પક્ષીઘરનું નિર્માણ વોહેરા જસરાજભાઈ ઓતમચંદભાઈએ વિક્રમ સંવત ૨૦૫૯માં કરાવ્યું છે, તેમાં રોજ ૨૦ કિલો દાણા પક્ષીઓને ચણ માટે મુકવામાં આવે છે.

- વરખડી દ્વારા રસ્તા પર પાણીની પરબનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે.

- વરખડીમાં નંદનવન બનાવવાના પ્રયાસરૂપે ૧૦૦૦ વૃક્ષોનો ઉછેર કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ કારમી અતિવૃષ્ટિના કારણે હાલ માં ૨૫૦ જેટલાં જ વૃક્ષો બચ્યાં છે.

❖ ઉપસંહાર :

આમ, બનાસકાંઠા જિલ્લામાં સરહદી વિસ્તાર થરાદમાં અનેક પ્રવાસન સ્થળો આવેલાં છે. જેમાં ધાર્મિક પ્રવાસન સ્થળો ખૂબ મોટી સંખ્યામાં આવેલાં છે. થરાદમાં જૈન સમાજ બહોળી સંખ્યામાં વસવાટ કરતો હોવાથી ઠેર-ઠેર દેરાસરો નિર્માણ કરાવ્યાં છે. આ ઉપરાંત, શેણલ માતાજીના ભવ્ય મંદિરે દર્શનાર્થે ભક્તજનો દર મહિને સુદ અગિયારસથી પૂનમ સુધી માનવ મહેરામણ ઊમટી પડે છે. માતાજીના દર્શનનું અનેક મહત્વ રહેલું છે. શેણલમાતાના મંદિરે ચૌદસ-પૂનમનો લોકમેળો ભરાય છે. જ્યારે થરાદ નગરમાં આવેલા નાંણદેવી માતાજીના મંદિરે ચૈત્ર સુદ ચૌદસના દિવસે ભાતીગળ લોકમેળો ભરાય છે. આમ, ઉપરોક્ત ત્રણેય સ્થાનકોનું વિશેષ મહત્વ રહેલું છે.

સંદર્ભ ગ્રંથો

- I. આચાર્ય કનું, "બનાસની અસ્મિતાનો ઉન્મેષ", નવભારત સાહિત્ય મંદિર, અમદાવાદ, ૨૦૦૮
- II. રબારી જોરાભાઈ, "થરાદ અને વાવ તાલુકાના ધાર્મિક સ્થળો : એક ઐતિહાસિક અધ્યયન", હેમચંદ્રાચાર્ય ઉત્તર ગુજરાત યુનિવર્સિટી, પાટણ. વર્ષ :- ૨૦૧૫-૧૬.
- III. સંપાદક સંઘવી નવીનભાઈ એમ., "શીરપુર નગર સોહામણું", શ્રી સૌધર્મ તપાગચ્છીય ત્રિસ્તુતિક જૈન સંઘ, દ્વિતીય આવૃત્તિ, - ૨૦૧૧.

*****

સુથાર પ્રકાશકુમાર ગણપતભાઈ

અનુસ્નાતક વિદ્યાર્થી

ઈતિહાસ વિભાગ

શ્રી અને શ્રીમતી પી. કે. કોટાવાલા આર્ટ્સ કોલેજ

પાટણ